

A nemzetközi diplomamobilitás stratégiai irányvonalai – a Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatók motiváció, valamint a külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálata

BÖCSKEI ELVIRA

*Egyetemi docens, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Pénzügyek Tanszék
E-mail: dr.bocskei.elvira@gmail.com*

BÁCS ZOLTÁN

*Egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, Számvitel Tanszék
E-mail: bacs.zoltan@econ.unideb.hu*

KOVÁCS BARNABÁS

ETOKI kutatási igazgató, e-mail: info@etoki.hu

TARNÓCZI TIBOR

*Egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Pénzügy Tanszék
E-mail: tarnoczi.tibor@econ.unideb.hu*

FENYVES VERONIKA

*Egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Controlling Tanszék
E-mail: fenyves.veronika@econ.unideb.hu*

Kutatásunk során a Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatók motivációit vizsgáltuk. Kérdőíves kutatásunk célja az volt, hogy mind a keresleti, mind a kínálati oldalon feltárjuk azokat a lehetőségeket, amelyek alapján a hazájukon kívül tanulmányokat folytatni kívánó fiatalok Magyarországot, mint lehetséges célországot jelölik meg.

A kutatás első fázisában a befelé irányuló hallgatói mobilitás statisztikai vizsgálatát végeztük el. A magyar felsőoktatásról alkotott kép azért is érdekes, mert ugyan a legtöbb hallgatót küldő országok között ma még a közvetlen szomszédos országokat találjuk (Szlovákiát, Romániát, Szerbiát és Ukrajnát), ugyanakkor Norvégia

mellett az ázsiai (Kína, Irán) és afrikai (Nigéria) országok hallgatóinak dinamikus növekedése figyelhető meg (Oktatási Hivatal statisztikai adatbázisa).

A kutatás második fázisában került sor a kérdőíves felmérésre, amellyel arra kerestük a választ, hogy:

- milyen tényezők játszottak szerepet abban, hogy a külföldi hallgató hazáján kívül folytasson tanulmányokat (mikor döntött a külföldi tanulás mellett, honnan szerezte információit, melyek voltak azok a tényezők, amelyek befolyásolták ország- és intézményválasztását stb.),
- mennyiben elégedett a választott képzéssel, az oktatásszervezéssel, továbbá a képzés befejezését követően mik a jövőbeni tervei,
- a képzési, megélhetési költségek alakulására vonatkozó milyen előzetes információkkal rendelkezett, melyek voltak a finanszírozás forrásai, hogyan alakultak a megélhetési költségei, illetve megtérültek-e ezek a költségek, milyen volt a szabadidő és a tanulás aránya, valamint a szabadidő eltöltésének lehetőségei,
- mennyiben elégedett az intézményi szolgáltatásokkal (technikai felszereltséggel, oktatótermek felszereltségével, könyvtári szolgáltatással, intézményi programokkal).

Cikkünkben, a terjedelmi korlátokra való tekintettel, a külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálatára térünk ki.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I2, J1

Kulcsszavak: nemzetközi hallgatói mobilitás; felsőoktatás; bolognai folyamat; diplomakredites képzés; diploma-mobilitás

1. Bevezetés

A nemzetközi hallgatói mobilitás három pólusa¹ jól tükrözi a hallgatói mobilitásban rejlő gazdasági, politikai erőfölényt. A Csendes óceániai térség piaci dominanciája töretlen, ugyanis számos külföldi diák részére a világ legnevesebb egyetemlein való tanulás olyan befektetés, amelyért képesek komoly anyagi áldozatokat is hozni (Börjesson 2017). Az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Ausztrália felsőoktatási intézményei fogadják a világon a legtöbb külföldi hallgatót. A gazdasági és politikai erőfölény mellett, a magas szintű, kiemelkedő oktatási és tudományos tevékenység az, amely egyben magyarázatot ad arra, hogy miért ezekben az országokban érkeznek a legtöbben, amennyiben külföldön szeretnének diplomát

¹ A nemzetközi hallgatói mobilitás három pólusa: 1. Csendes óceániai csoport (az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Ausztrália és Új Zéland); 2. Közép-európai pólus (Közép- és Nyugat-európai országok); 3. Ibériai pólus (Franciaország, Spanyolország és Portugália)

szerezni, mert a világ felsőoktatási intézményeinek rangsorában való vezető pozíciójuk évtizedek óta töretlen.

A másik két – közép-európai és az ibériai – pólusra érkezők esetében elsősorban a történelmi gyökerek (utóbbival kapcsolatban a gyarmati országok dominanciái figyelhetők meg), továbbá a kismértékű földrajzi távolságok (közép-európai országok) voltak azok, amelyek befolyásolták azokat a hallgatókat, akik a külföldi diploma megszerzését részesítették előnyben, az otthoni továbbtanulással szemben (Börjesson 2017).

Az elkövetkező évtizedek nagy kérdése, hogy a demográfiai trendek mennyiben alakítják, alakíthatják át a nemzetközi mobilitás jelenlegi pólusait, amikor ma már a földrajzi távolságoknak is egyre kisebb a szerepük? A demográfiai problémákkal küzdő közép-európai országok irányába vajon mennyiben nyitottak az ázsiai és afrikai országok hallgatói? Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy Európának is nyitottnak kell lennie. Amikor a bolognai rendszer bevezetésre került, azzal elsősorban Európán belüli hallgatói mobilitás volt a fő célkitűzés. Ma már elmondhatjuk, hogy 30 évvel a bolognai folyamat bevezetése óta a hallgatói mobilitás Európában megvalósult.

A gazdasági, társadalmi viszonyok az elmúlt évtizedekben gyökeresen megváltoztak. A nemzetközi hallgatói mobilitás terén a fő kérdés az, hogy az eltérő történelmi múlttal rendelkező országok milyen lépéseket tesznek annak érdekében, hogy a távoli kontinens hallgatóit is felsőoktatási intézményeikben fogadhassák? Különösen igaz ez a posztkommunista közép-kelet európai országokra, ahol nem egészen négy évtizeddel ezelőtt az országhatárok egyfajta falat képeztek, nem csak a tanulás, de a be- és kiutazás terén is, akár mint egyszerű turista. Kérdés, hogy e négy évtized elég volt-e arra, hogy felsőoktatási intézményeiket nemzetközivé tegyék?

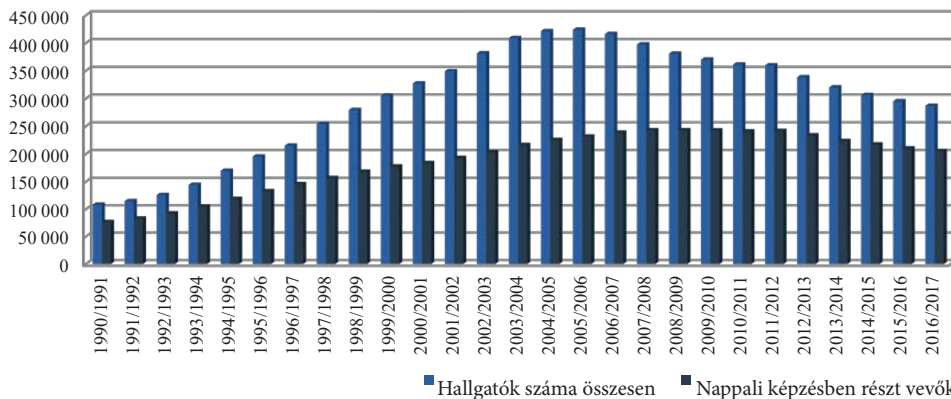
A fő hangsúly ugyan az oktatás kiváló minőségének megteremtése, de ugyanolyan fontos a társadalmi nyitottság, a biztonságos környezet, továbbá a kulturált magas színvonalú szórakozási lehetőségek biztosítása is.

2. A múlt és a jelen – a hallgatói létszám alakulása az elmúlt évtizedek tükrében

2.1. A magyar felsőoktatási intézmények hallgatói létszámának alakulása

A magyar felsőoktatási intézmények hallgatói létszámát az 1990-as évektől 2005-ig a dinamikus növekedés jellemezte (1. ábra). 2005-ben 424.161 fő folytatott tanulmányokat, amely időszakot követően folyamatos csökkenés tapasztalható, ami egyrészt demográfiai okokra, másrészt a nem nappali munkarendben tanulók számának jelentős csökkenésére vezethető vissza.

1. ábra: Hallgatói létszám alakulása

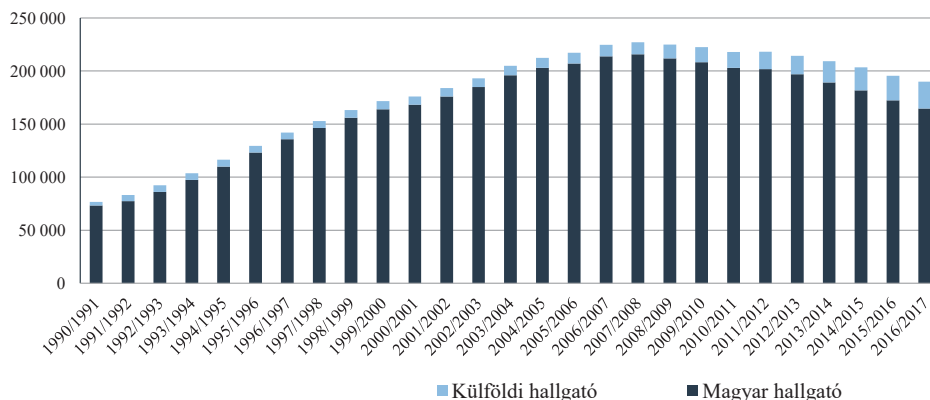
Forrás: KSH adatbázisa alapján: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi007a.html

A levelező, esti vagy a távoktatás munkarendben tanulók számának csökkenése várható volt, ugyanis azon felnőtt lakosság számára, akik a '90-es években nem kerültek be a felsőoktatásba, a 2000-es években megnyílt a lehetőség a diploma megszerzésére, majd ezt követően a hallgatói létszám folyamatosan csökkent. A 2005-ös évhez viszonyítva 10 év elteltével közel 128.845 fővel kevesebb hallgató tanult a felsőoktatási intézményekben. A létszámcsökkenés elsősorban a levelező, esti és a távoktatás munkarendben tanulmányokat folytatók esetében volt jelentős (107.466 fő). A nappali munkarendben tanulmányokat folytatók esetében jóval kisebb mértékű volt a visszaesés, a vizsgált időszakban 21.379 fővel csökkent a hallgatói létszám (2015-ben 210.103 fő hallgató folytatta tanulmányait, míg 2005-ben ez a szám elérte a 231.482 főt).

A kérdés az, hogy mennyiben állítható meg a negatív tendencia? A csökkenő hallgatói létszámot mennyiben mérsékelheti a külföldi hallgatók számának növekedése? A külföldi hallgatói létszám növekedésében érdekeltek vagyunk, ugyanis nem hagyhatjuk figyelmen kívül e hallgatói kör bevételgeneráló potenciálját, ami az egyes intézmények számára meghatározó jelentőségűvé válhat.

Ugyanakkor a nemzetköziesedés (2. ábra) számos lehetőséget és előnyöket kínál, nem csak a felsőoktatási intézményeknek, hanem a tágabb régióknak, az országnak is. Ez nagyon komplex összetett feladat, amely sikeres megvalósításához valamennyi érintettnek szerepet kell vállalnia. Ahhoz, hogy a jövőt reálisan tudjuk tervezni, mind országos, mind intézményi szinten, a jelenlegi helyzet ismerete elengedhetetlen.

2. ábra: Hallgatói létszám megoszlása a magyar és a külföldi hallgatók arányában (alap- és mesterképzés) nappali munkarendben

2.2. A külföldi hallgatói létszám alakulása képzésenként

A külföldi hallgatói létszám évről évre növekszik, és az alapképzések mellett az osztatlan képzések hallgatói létszáma alakul a legkedvezőbbben. Az alapképzésben résztvevők esetében említést érdemel, hogy arányaiban itt a legmagasabb a részképzésben tanulók száma. A részképzések közül a legismertebbek a nemzetközi képzési programok – CEEPUS, EGT/Norvég, EU-Erasmus, EU-egyéb – keretében érkezők, akik hazánkban folytatnak résztanulmányokat.

1. táblázat: Külföldi hallgatói létszám alakulása képzésenként (teljes és részképzésben részt vevők létszáma)

KÉPZÉSEK	2013	2014	2015
Alapképzések (B) ²	11 003	12 298	12 692
Mesterképzések (M)	2 281	2 454	2 838
Osztatlan (O)	8 719	8 793	9 308
Felsőoktatási szakképzések (S)	43	83	90
Szakirányú továbbképzések (T)	337	246	338
Hagyományos egyetemi, főiskolai képzés (E+F)	0	0	56
Doktori (PhD) képzés (D)	624	635	852

Forrás: Oktatási Hivatal statisztikai adatbázisa alapján

Jelen tanulmányban a diplomakredites (teljes) képzésben részt vevő külföldi hallgatók vizsgálatára térünk ki.

² A kutatást a Pallas Athéné Geopolitikai (PAGEO) Alapítvány támogatásával valósult meg. A szerzők köszönetüket fejezik ki az Oktatási Hivatal által rendelkezésre bocsátott statisztikai adatbázisért.

3. A diploma-mobilitás keretében Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatók motivációinak vizsgálata

Kutatásunk során egy kis európai országban (Magyarországon) tanulmányokat folytató külföldi hallgatók motivációit vizsgáltuk.³ A kérdőíves kutatás célja az volt, hogy mind a keresleti, mind a kínálati oldalon feltárásra kerüljenek azok a lehetőségek, amelyek alapján a hazájukon kívül tanulmányokat folytatni kívánó fiatalok Magyarországot, mint lehetséges célországot jelölik meg.

3.1. A kérdőíves kutatás módszertana

A kérdőíves kutatás az adott tudományterület sajátosságait kívánta vizsgálni (nem intézményi szinten). Módszertani szempontból fontosnak tartjuk kiemelni, hogy külön vizsgáltuk a diplomakredites (a diploma megszerzése érdekében)⁴ és a rész-képzésben⁵ tanulmányokat folytató külföldi hallgatókat. Kutatásunk kezdetekor azzal a feltételezéssel élünk, hogy e két hallgatói kör eltérő motivációval érkezik hazánkba, így részükre külön kérdőívet készítettünk.

A diplomakredites (teljes) képzésben részt vevők esetében a kérdőív öt nagy témakört érintett. Jelen cikkben – a terjedelmi korlátokra való tekintettel – a külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálatára térünk ki, amely témakörön belül az alábbi területeket érintettük:

- melyek voltak azok a tényezők, amelyek befolyásolták, hogy külföldön tanuljon;
- mely tényezők segítettek a külföldi tanulás választását (internet, oktatási kiállítások, prospektusok, személyes tájékoztatás, szülők, diáktoborzó ügynökség);
- melyek voltak azok a tényezők, amelyek befolyásolták az ország választását;
- melyek voltak azok a tényezők, amelyek befolyásolták az intézmény választását;
- mely tényezők domináltak az intézmény által nyújtott szolgáltatásoknál;
- melyek voltak azok a tényezők, amelyek az adott képzés (szak) választásában szerepet játszottak;

³ A kutatást a Pallas Athéné Geopolitikai (PAGEO) Alapítvány támogatásával valósult meg. A szerzők köszönetüket fejezik ki az Oktatási Hivatal által rendelkezésre bocsátott statisztikai adatbázisért.

⁴ A diplomakredites képzésben résztvevőket homogén csoportként kezeltük, ők azok, akik a diploma megszerzése érdekében folytattak tanulmányokat.

⁵ A részképzés esetében a kérdőív négy nagy témakört érintett, így a teljes képzésben részt vevők kérdőívével 80 százalékos egyezőséget mutatott. Az eltérés az oktatásszervezésre és a képzésre vonatkozó nyolc témakörre vonatkozik, ez volt az a témakör, amely – a részképzés esetén – egyrészt beépült a második és negyedik részbe, másrészt a nem releváns kérdések (pl. költségterítésre vonatkozó) kikerültek.

- a képzés nyelvével és a szak választásával való elégedettség;
- az intézményi honlapra, annak informatív jellegére vonatkozó elégedettség.

A hazánkba tanulmányokat folytató külföldi hallgatók⁶ közül összesen 3.042 fő töltötte ki a kérdőívet, amely a Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatók 11,46%-a. A kérdőív kitöltésének lehetőségéről az ún. egységes tanulmányi rendszeren (Neptun/ETR) keresztül értesülhettek a hallgatók. Kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy a többszöri kitöltés lehetőségét kiszűrjük. A kérdőív kitöltője az Egységes Tanulmányi Rendszerben nyilvántartott kódját írta fel a kérdőívre, így ezzel egyrészt elkerültük a többszöri kitöltés lehetőségét, másrészt a kitöltő személye a kívülállók számára sem volt beazonosítható, ezáltal a személyes adatok védelme biztosított volt.

Az adattisztítást követően a kérdőívek 86%-át dolgoztuk fel, így összesen 2.616 db kérdőív került a mintába, amelyek közül a *részképzésre* vonatkozóan 1.165 db, míg a *teljes képzésre* vonatkozóan 1.451 db került feldolgozásra. A kérdőív összesen öt nyelven volt elérhető, angol, német, portugál, spanyol és magyar nyelven (2. táblázat).

A kérdőíves kutatás mellett összesen 215 fő külföldi hallgatóval folytattunk interjút.⁷ Az interjú során *nyolc témakört érintettünk*, és a kapott válaszokból számos oktatással, integrációval, szolgáltatás-portfólióval kapcsolatos vélemény fogalmazódott meg, amely megerősítette a kérdőíves kutatás során kapott eredményeket.

2. táblázat: Kérdőívek száma képzési típusonként

MEGNEVEZÉS	KÉPZÉS	ELEMZÉSRE ALKALMAS KÉRDŐÍVEK SZÁMA (kitöltött kérdőívek 86 százaléka)	
RÉSZISMERETI KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐK	Részismereti képzés (angol)	598	1 165
	Részismereti képzés (portugál)	567	
DIPLOMAKREDITES KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐK	Diplomakredites képzés (angol)	1 083	1 451
	Diplomakredites képzés (magyar)	266	
	Diplomakredites képzés (német)	102	
ÖSSZESEN:		2 616	2 616

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

⁶ Módszertani szempontból fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a statisztikai adatgyűjtés során kik azok, akik külföldi hallgatóként kerülnek nyilvántartásba. Amennyiben a hallgatónak sem az első, sem a második állampolgársága nem magyar, ebben az esetben külföldi hallgatóként kerül a nyilvántartásba, és az állampolgársága alapján kerül az ország megnevezésre (FIR füzetek 12. 2015).

⁷ Félig strukturált interjú: A strukturált interjúkhoz hasonlóan jelen vannak az előzetesen kialakított kérdések, amelyek meghatározott sorrendben követik egymást. A strukturálatlan interjúkkal azonos módon lehetőség van az aktuális diskurzus során felmerült fontos témakörök továbbvitelére (Molnár 2010).

3.2. A diploma-mobilitásos képzésben részt vevő külföldi hallgatói létszám alakulása

A magyar egyetemekre 2015-ben összesen 156 országból érkeztek hallgatók. A top 20 országból érkezők adják a hazánkban tanulmányokat folytató külföldi hallgatói létszám több mint 76%-át.

Németországból érkeztek a legtöbben, számuk meghaladta a 3.100 főt, amelynek több mint 66%-a az orvoscépzésben folytatta tanulmányait. Ugyancsak a legtöbb hallgatót küldő országok között találjuk, a közvetlen szomszédos országok közül, Szlovákiát, Romániát, Szerbiát és Ukrajnát. Ez utóbbiak esetében az ország választásban a magyar nyelv és kultúra iránti elkötelezettség játszott szerepet, több mint 90%-uk magyar nyelvű képzésben vett részt.

A hallgatói létszámok alapján a TOP 10-es listába még helyet kapó országok azok, ahol a hallgatói létszámok meghaladják az ezer főt. Ezen küldő országok között található Kína, Irán, Nigéria és Norvégia. Kína kivételével mindegyik felsorolt országról elmondható, hogy az orvoscépzés volt a meghatározó – Irán (70%), Norvégia (60%), Nigéria (45%) –, amit az arányszámok is jól érzékeltetnek.

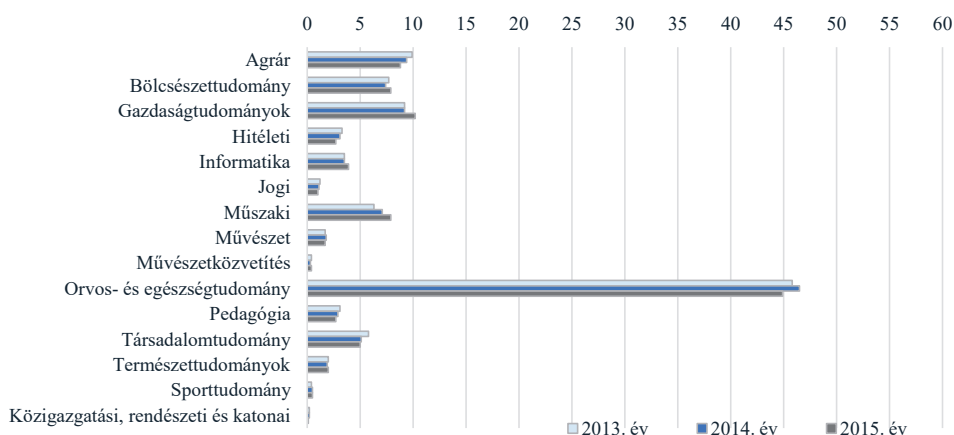
A kitöltési arányokat kontinensenként vizsgálva megállapítható, hogy a populáció nagyságával összhangban a legtöbben az „öreg” kontinensről Európából érkeztek (46,3%), majd Ázsiából (34,5%) és Afrikából (14,2%). Az amerikai (4,7%) kontinensről, Ausztráliából és Óceániáról (0,3%) érkezők száma ma még viszonylag csekélynek mondható.

3.2.1. A diploma-mobilitásos képzésben részt vevő külföldi hallgatói létszám alakulása képzési területenként

Képzési területenként⁸ vizsgálva a nemzetközi mobilitást megállapítható (3. ábra), hogy a vizsgált három évben (2013-2015) a hazánkban tanulmányokat folytató külföldi hallgatók körében az orvos- és egészségtudomány a legnépszerűbb képzési terület. Az évtizedek óta nagy presztízsű, orvos- és egészségtudomány mellett a gazdaság, a műszaki, a bölcsészettudományok képzési területeken szerény mértékű növekedés figyelhető meg. A képzeletbeli dobogó harmadik helyén levő agrártudományok iránt az elmúlt években arányaiban kevesebben érdeklődtek, azonban jelentősége vitathatatlan.

⁸ Képzési terület statisztikai létszámába nem kerültek beszámításra a doktori képzésben résztvevők, mert a 15 képzési terület doktori képzését 8 tudományterület látja el. Képzési területek: agrártudomány; bölcsészettudomány; társadalomtudomány; informatika, jogi; közigazgatási, rendészeti és katonai; gazdaságtudományok; műszaki; orvos- és egészségtudomány; pedagógusképzés; sporttudomány; természettudomány; hitéleti; művészet; művészetközvetítés. Doktori képzések tudományterületei: agrártudományok; bölcsészettudományok; társadalomtudományok; műszaki tudományok; orvos- és egészségtudományok; természettudományok; hitélettudomány; művészetek.

3. ábra: A diplomakredites képzésben részt vevő külföldi hallgatói létszám megoszlása képzési területenként

Forrás: Oktatási Hivatal Felsőoktatási Információs Rendszer; Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év

A képzési terület speciális jellegéből adódóan a legkevesebb külföldi hallgató a közigazgatási, rendészeti és katonai képzési területen tanul⁹.

A sporttudomány képzési területen is igen szerény mértékű a nemzetközi részvétel, így ez a szak jövőre vonatkozóan jelentős tartalékokkal rendelkezik. Ez lehet az a képzési terület, amely dinamikus növekedésnek indulhat (Forrás: Oktatási Hivatal Felsőoktatási Információs Rendszer).

A mintába került válaszadók megoszlási aránya (képzési területenként vizsgálva) összhangban van a hazánkban tanulmányokat folytató külföldi hallgatói létszám megoszlásával.

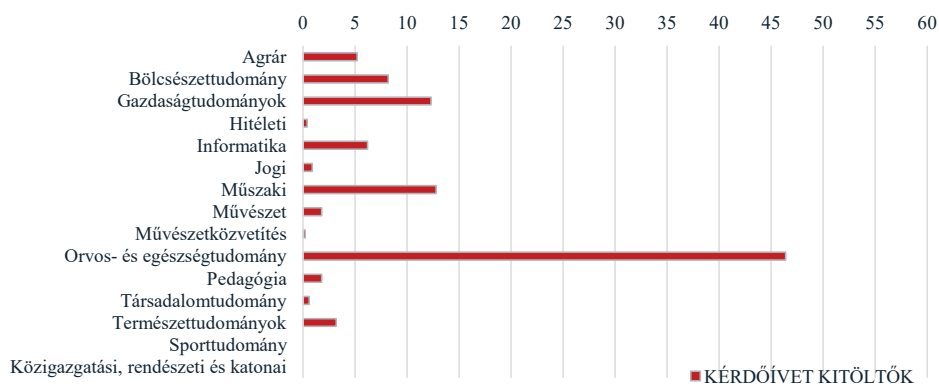
3.2.2. A diploma-mobilitásos képzésben résztvevő külföldi hallgatói létszám alakulása kontinensenként és képzési területenként

Az európai kontinensről érkezők az orvos- és egészségtudomány (53,1%) képzési terület mellett a legtöbben a bölcsészettudomány (13%) képzési terület választották (4. ábra). Az ázsiai kontinensről érkezők az orvoscépzés (39,4%) mellett a műszaki (21%) és a gazdaságtudományi (18,4%) képzéseket részesítik előnybe. Afrikából érkezők az orvoscépzés (43%) mellett a műszaki (16,4%), az agrár (15,5%) és az informatika (15%) képzést választották. Az amerikai kontinensről érkezők az orvos-

⁹ A statisztikai adatbázist az Oktatási Hivatal bocsátotta a kutatók rendelkezésére (Forrás: Oktatási Hivatal Felsőoktatási Információs Rendszer)

képzés (41,2%) mellett a műszaki (16,2%) és az agrárképzést (16,2%) részesítették előnybe a gazdasági képzések (10,3%) mellett (3. táblázat).

4. ábra: A kérdőívet kitöltő – diplomakredites képzésben résztvevő – külföldi hallgatói létszám megoszlása képzési területenként

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

3.3. A diploma-mobilitásos képzésben résztvevők döntés meghozatala a külföldi tanulmányokra vonatkozó képzési területenként

A külföldi továbbtanulás melletti elkötelezettséget számos motivációs tényező befolyásolja, így kérdésként merül fel, hogy az egyes tudományterületek esetében van-e időbeli különbség a külföldi tanulmányokra vonatkozó döntés meghozatala tekintetében. A hallgatók tudatosan készültek a nemzetközi kihívásokra, ugyanis a megkérdezettek több mint fele már *legalább egy-két évvel* a tanulmányok megkezdése előtt elhatározta, hogy külföldön szeretne tanulni. Legalább két évvel a tanulmányok megkezdése előtt a hallgató 22%-a, a tanulmányok előtt legalább egy évvel a hallgatók 31,2%-a készült a nemzetközi megmérettetésre. Ugyanakkor a hallgatók 38,3%-a viszonylag rövid idő alatt, hat hónappal a tanulmányok kezdete előtt hozta meg döntését (4. táblázat).

Képzési területenként vizsgálva jól látható (4. táblázat), hogy az *informatikusok több mint 50%-a* már két évvel a tanulmányok megkezdése előtt meghozza döntését. A műszaki, a művészetközvetítő, a társadalomtudomány és a természettudomány területei iránt érdeklődők *legalább egy évvel* a tanulmányok előtt határozzák el az országhatáron túli továbbtanulást. A gazdaság és pedagógus terület iránt érdeklődők esetében viszonylag kiegyenlített a döntéshozatal, azonban e területek esetében is legalább hat hónappal már megszületik a döntés. *Legalább hat hónappal a tanulmányok előtt (66,7%) vagy annál rövidebb idő (33,3%) alatt hozzák meg döntésüket az orvos- és egészségtudomány iránt érdeklődők.* Ez az a képzési terület, ahol meglegően rövid idő előzi meg döntéshozatalt.

3. táblázat: A különböző képzési területeken tanulmányokat folytatók megoszlása kontinensenként és képzési területenként¹⁰

KÉPZÉSI TERÜLET	KONTINENS (%)					ÖSSZESEN (%)
	AFRIKA	AMERIKA	ÁZSIA	EURÓPA	AUSZTRÁLIA ÓCEÁNIA	
Agrár	15,5	16,2	4,2	1,6	0,0	5,2
Bölcsészettudomány	2,4	7,4	4,4	13,0	0,0	8,2
Gazdaságtudományok	5,8	10,3	18,4	9,9	20,0	12,3
Hitéleti	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,4
Informatika	15,0	4,4	5,0	4,6	0,0	6,2
Jogi	0,0	0,0	1,0	1,2	0,0	0,9
Műszaki	16,4	16,2	21,0	5,2	0,0	12,8
Művészet	1,0	0,0	2,6	1,6	0,0	1,8
Művészetközvetítés	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,2
Orvos- és egészségtudomány	43,0	41,2	39,4	53,1	80,0	46,4
Pedagógia	0,0	0,0	0,0	3,9	0,0	1,8
Társadalomtudomány	0,0	0,0	0,2	1,2	0,0	0,6
Természettudományok	0,9	4,3	3,8	3,4	0,0	3,2
ÖSSZESEN (%):	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

3.4. A külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálata

3.4.1. A külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálata – stratégiai döntések

Kutatásunk központi kérdése volt, hogy milyen stratégiák rajzolhatók fel a diákok azon döntése mögött, hogy külföldön szeretnének tanulni, melyek voltak azok a tényezők, amely alapján a külföldi tanulás mellett döntöttek (5. ábra).

A hallgatóknak a kérdésekre adott válaszaik során rangsorolniuk kellett, vagyis a nagyon fontos, a fontos, a kevésbé fontos és a nem releváns jelzők között választhattak.

¹⁰ Az összefüggések vizsgálatára a Pearson-féle Khi-négyzet és a Cramer-mutatót használtuk. A Pearson-féle Khi-négyzet értéke 0,000 szignifikancia szintű. A valószínűségi arány (Likelihood Ratio) hasonló a Khi-négyzetével (0,000 szignifikancia szintű). A Cramer V is szignifikáns (0,228***). Erős kapcsolat figyelhető meg a különböző képzési területeken tanulmányokat folytatók kontinensenkénti megoszlásának vizsgálatakor.

4. táblázat: Külföldi tanulmányokra vonatkozó döntés meghozatala képzési területenként

KÉPZÉSI TERÜLET	KÜLFÖLDI TANULMÁNYOKRA VONATKOZÓ DÖNTÉS MEGHOZATALA (%)				
	Legalább két évvel a tanulmányok megkezdése előtt	Legalább egy évvel a tanulmányok megkezdése előtt	Legalább hat hónappal a tanulmányok megkezdése előtt	Kevesebb mint hat hónappal a tanulmányok megkezdése előtt	ÖSSZESEN
Agrár	26,7	32,0	34,7	6,6	100,0
Bölcsészettudomány	32,8	28,6	29,4	9,2	100,0
Gazdaságtudományok	26,3	30,7	38,0	5,0	100,0
Informatika	50,0	0,0	33,3	16,7	100,0
Jogi	27,5	31,8	37,4	3,3	100,0
Műszaki	15,4	46,2	30,8	7,6	100,0
Művészet	18,9	28,1	40,0	13,0	100,0
Művészetközvetítés	15,4	46,2	34,6	3,8	100,0
Orvos- és egészségtudomány	0,0	0,0	66,7	33,3	100,0
Pedagógia	17,8	30,6	42,3	9,3	100,0
Társadalomtudomány	38,5	46,2	11,5	3,8	100,0
Természettudományok	30,4	37,0	28,3	4,3	100,0
ÁTLAG (%):	22,1	31,2	38,3	8,4	100,0
ÖSSZESEN (fő):	320	453	556	122	1 451

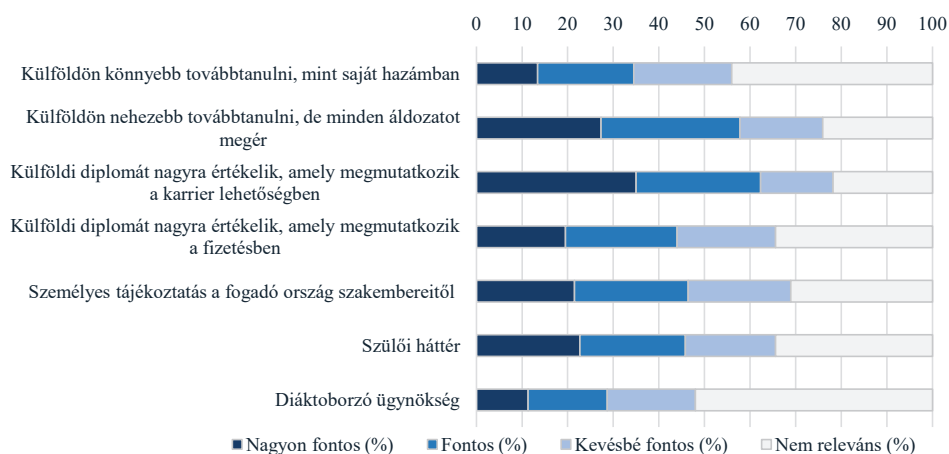
Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A külföldi tanulást befolyásoló tényezők vizsgálatakor (5. ábra) a válaszadók szubjektív értékítélete nyilvánult meg abban, hogy annak ellenére, hogy 57,8%-uk úgy érezte, külföldön nehezebb továbbtanulni, mégis a továbbtanulás e formáját választották. Ennek okaként a *karrier-lehetőséget* jelölték meg, vagyis fontosabb motivációs tényezőnek tartották, mint a fizetést. A nemzetközi tapasztalatot, a külföldi diplomát – a külföldön eltöltött egyetemi éveket – a munka világában nagyra értékelik, így jövőbeni karrierjük szempontjából meghatározó jelentőségű lehet (62,3%).

3.4.2. A külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálata – a karrier szerepe, jelentősége¹¹

A külföldi diploma értékét, a karrier szempontjából vizsgálva (6. ábra) – mint a továbbtanulás egyik meghatározó motivációs eszköze – azt látjuk, hogy az afrikai, az amerikai és az ázsiai hallgatók preferencia-sorrendjében igen nagy súllyal szerepel. Afrika esetében a válaszadók 82%-a, Amerika esetében 71,3%-a, Ázsia esetében a 75,7%-a tartotta nagyon fontosnak és fontosnak. Ugyanakkor meglepő, hogy az európaiak 35%-a nem tartja releváns tényezőnek a külföldi tanulást a karrier szempontjából.

5. ábra: A külföldi tanulást befolyásoló tényezők I.

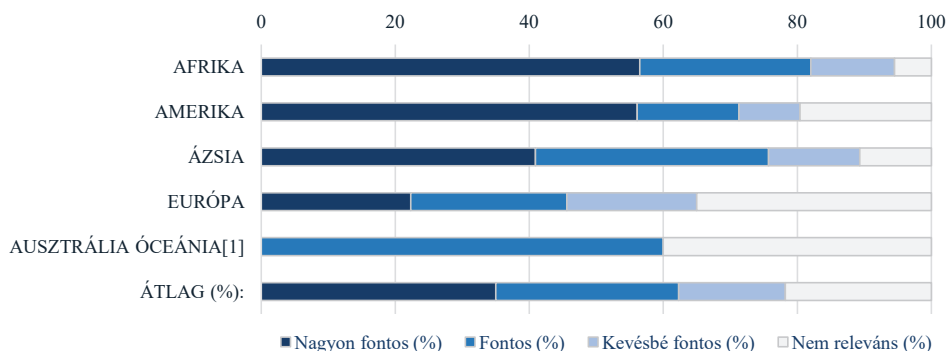
Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

A karrier, mint a külföldi tanulást befolyásoló tényezők egyik meghatározó eleme, egybecseng azon kutatásokkal, amelyekben azt vizsgálták, hogy mely tényezőkkel lehet növelni a munkavállalók elkötelezettségét. Ez utóbbi témában számos nemzetközi kutatás eredményeit kiértékelő publikáció látott napvilágot, azonban mindegyikben közös motivációs tényezőként jelent meg a karrier lehetősége, megelőzve a közvetlen anyagi ösztönzőket. A fizetésnek jóval kevesebb az ösztönző szerepe, az egyén preferencia-sorrendjében csak a negyedik, ötödik helyre rangsorolták, illetve Európában és Észak-Amerikában az öt legfontosabb ösztönzési

¹¹ A karrier súlyának kontinensenkénti vizsgálatára a Pearson féle Khi négyzet mutatót ($\chi^2 = 206,223^a$; $df=12$; $p=0,000$) használtuk, ami szignifikáns értéket mutat. A Cramer V is szignifikáns ($0,221^{***}$). Ennek eredményeként megállapítható, hogy kapcsolat figyelhető meg a külföldi tanulást befolyásoló tényezők közül a karrier lehetőség kontinensenkénti vizsgálatokor.

lehetőség között nem is kapott helyet. Így a hagyományos anyagi ösztönzők kevésbé, míg a karrierlehetősége komoly erővel bírt az egyéni preferencia-sorrendben (Poór 2013; Tóth - Kondorosiné 2014).

6. A karrier, mint a továbbtanulás egyik meghatározó motivációs elemének vizsgálata kontinensenként

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

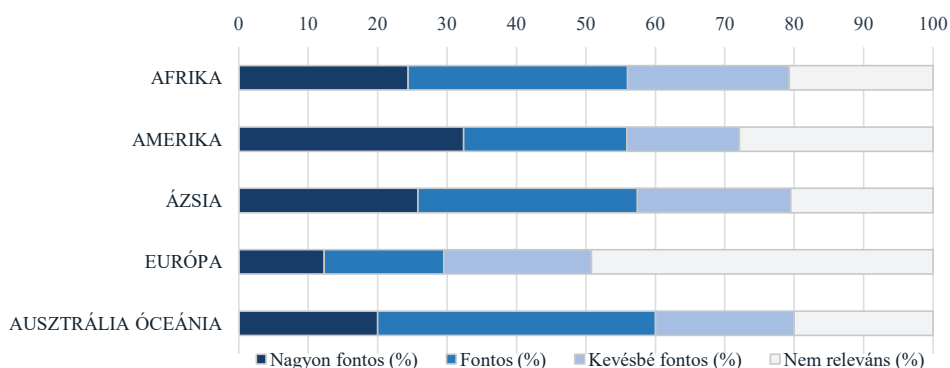
A külföldi továbbtanulás szemszögéből nézve a karrier súlyának kontinensenkénti preferenciái mellett a „fizetés súlyát” is vizsgáltuk, mint döntést befolyásoló motivációs tényezőt.

3.4.3. A külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálata – a fizetés szerepe, jelentősége¹²

A külföldi diploma értékének a jobb fizetés elérésének lehetősége szempontjából történő kontinensenkénti vizsgálata során (7. ábra) – mint a továbbtanulás egyik motivációs eszköze –, azt látjuk, hogy az afrikai, az amerikai, és az ázsiai hallgatók preferencia-sorrendjében fele-fele arányban szerepel, mint nagyon fontos (és fontos) továbbá kevésbé fontos (és nem releváns) tényező. Az európaiak esetében pedig a kevésbé fontos, továbbá a nem releváns tényezők a dominánsabbak. Megállapítható, hogy a pénz, mint jövőbeni jobb kereseti lehetőség kevésbé fontos tényező a külföldi továbbtanulás szempontjából, szemben a karrier lehetőségével, amelynek a szerepe és a súlya egyértelműen meghatározó.

¹² A fizetés súlyának kontinensenkénti vizsgálatára a Pearson féle Khi négyzet ($\chi^2 = 142,395$; $df=12$; $p=0,000$) mutatót használtuk, amely szignifikáns értéket mutat (0,000 szignifikancia szintű). A Cramer V is szignifikáns (0,185***). Ennek eredményeként megállapítható, hogy kapcsolat figyelhető meg a külföldi tanulást befolyásoló tényezők közül a fizetés kontinensenkénti vizsgálatakor.

7. ábra: A fizetés, mint a továbbtanulás egyik motivációs tényezőjének kontinensenkénti vizsgálata

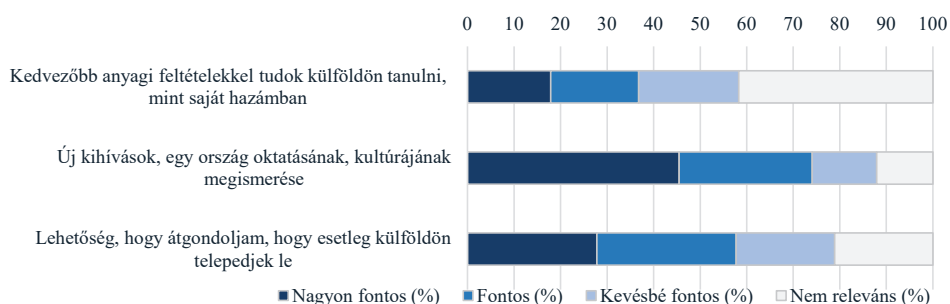
Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

A fizetés súlyának kontinensenkénti vizsgálata eredményeként megállapítható, hogy kapcsolat figyelhető meg a fizetés és a külföldi tanulást befolyásoló tényezők között, a továbbtanulás egyik lehetséges motivációs eszközeként megjelenik.

3.4.4. A külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálata –egyéb tényezők szerepe, jelentősége

A külföldi tanulást befolyásoló tényezők tekintetében az új kihívások, egy ország oktatásának, kultúrájának megismerése az, amely leginkább motiválja a hallgatókat (74,1% tartotta nagyon fontosnak és fontosnak) (8. ábra).

8. ábra: A külföldi tanulást befolyásoló egyéb tényezők

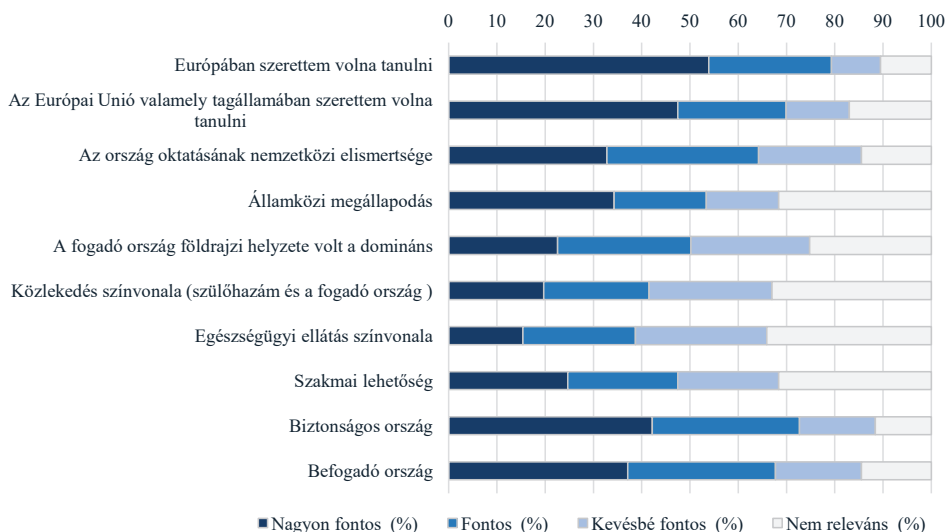
Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

A külföldi letelepedés lehetőségét a válaszadók közel 60%-a tartotta meghatározónak (57,8% tartotta nagyon fontosnak és fontosnak). Ugyanakkor a hallgatók

36,8%-ának döntését befolyásolták a költségek, többségük számára ez kevésbé fontos és/vagy nem releváns (63,2%).

Az ország választását figyelembe véve (9. ábra), fontossági szempontból vezető helyet foglal el, hogy Európában (79,3%) és az EU valamely tagállamában (69,9%) szerettek volna tanulni a fiatalok. Emellett fontosnak tartják, hogy biztonságos (72,7%) és befogadó (67,7%) országban tanuljanak. Ugyanakkor meglepő, hogy az ország oktatásának nemzetközi elismertsége (64,2%) a preferencia-sorrendben kissé háttérbe szorult, a képzeletbeli rangsornak csak az ötödik helyén szerepel.

9. ábra: Az ország választását befolyásoló tényezők I.

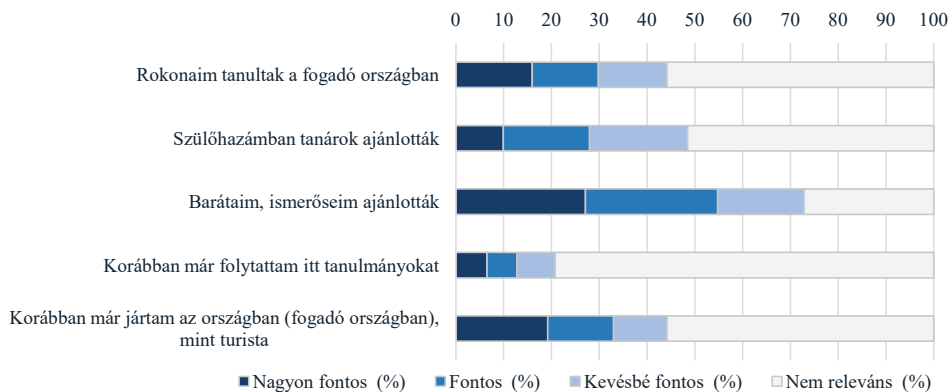

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

Az ország választásában a barátoknak (54,8%) nagyobb szerepük volt, mint a rokonoknak vagy a tanári ajánlásnak (10. ábra).

Emellett figyelemre méltó az ország választását befolyásoló tényezők esetében, hogy a *tanulmányukat megelőzően, korábban szereztek-e már személyes tapasztalatokat az országról, például turistaként.*

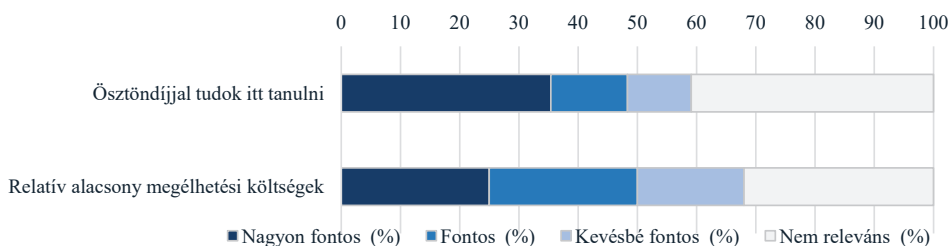
10. ábra: Az ország választását befolyásoló tényezők II.

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

A válaszadók 30,8%-a korábban már járt az országban turistaként, továbbá több mint 15%-uk már folytatott tanulmányokat a fogadó országban. Így vélhetően a fogadó országról szerzett pozitív tapasztalatok és élmények is szerepet játszhatnak az ország választásában. Ezt erősíti a hallgatói válaszok több mint 33%-os aránya, amely szerint nagyon fontosnak (és fontosnak) tartották, hogy korábban már jártak az országban (11. ábra).

11. ábra: Az ország választását befolyásoló tényezők II.

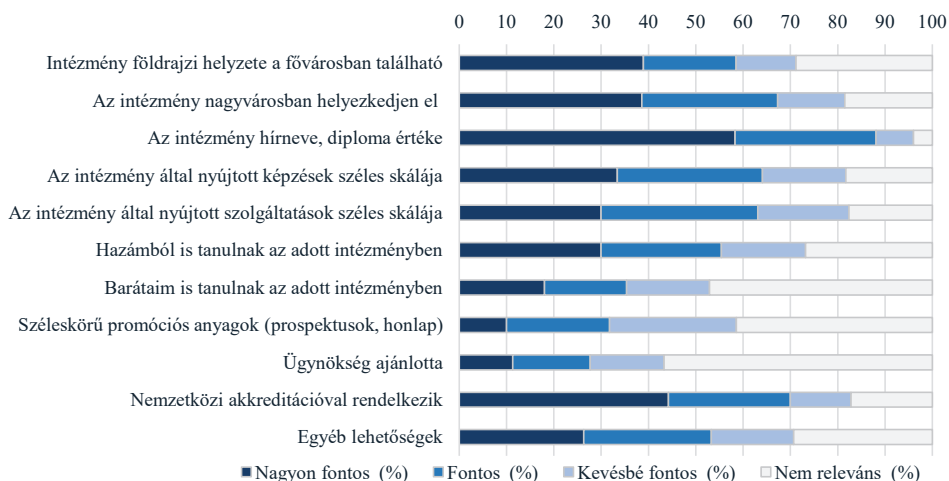

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

A diploma megszerzése érdekében tanulmányokat folytatók esetében az ösztöndíj és a relatív alacsony megélhetési költségek szerepet játszanak ugyan az ország választásában. A válaszok alapján 50-50%-os súlyt képviselnek a várható megélhetési költségek a döntésük meghozatalában.

Az intézmény választása szempontjából (12. ábra) a legfontosabb tényezők között szerepelt az intézmény hírneve, a diploma értéke (88,1%), továbbá ezekkel szoros összefüggésben az, hogy a felsőoktatási intézmény rendelkezzen nemzetközi akkreditációval (70%).

12. ábra: Az intézmény választását befolyásoló tényezők

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

A hazai felsőoktatási intézmények azon törekvése, hogy már nemcsak a hazai, hanem a *nemzetközi akkreditációs feltételeknek is megfeleljenek* – megjegyzendő, hogy ugyan maga a nemzetközi akkreditációs eljárás igen költségvonzattal jár, de vélhetően közép és hosszú távon megtérül(het) – követendő példának bizonyul. Az elkövetkező években várhatóan még nagyobb súllyal fog érvényre jutni a külföldi hallgatók választásában a nemzetközi akkreditáció megléte.

Az *intézmény földrajzi helyzete* ugyan geo-térsgégi adottság, azonban jellemzően egyetemeink a nagyvárosokban találhatóak, *széles képzési kínálattal*, ami szintén meghatározó (67,3%, továbbá 64,1%) a külföldi hallgatók számára.

3.4.5. Az intézmény választását befolyásolta – szakmai jellemzők

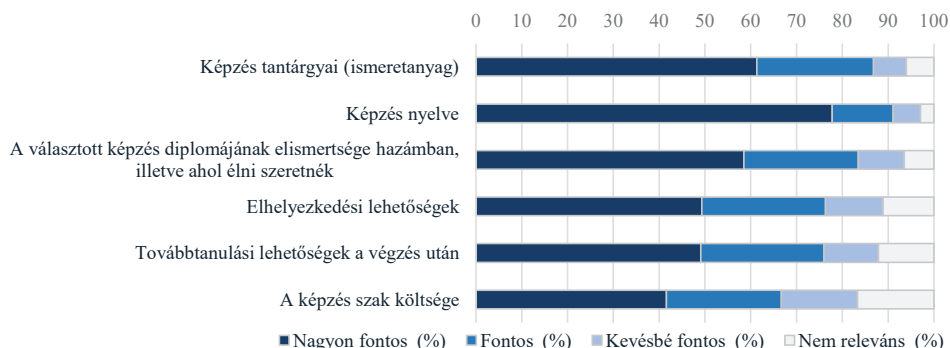
Az intézmény választásában a szakmai, oktatási tényezőket vizsgálva megállapítható, hogy a képzés nyelve az, amely egyértelműen meghatározó (13. ábra). A képzésben részt vevő hallgatók több mint 75%-a angol nyelven hallgatja a képzést, a fennmaradó 25% pedig elsősorban magyar nyelven. A magyar nyelvű kurzusokat közvetlenül a határon túli országokból érkezők választják. Így nem meglepő, hogy a válaszadók több mint 90%-a nagyon fontosnak (és fontosnak) tartotta a tanul-

mányok választása során a nyelvi szempontokat. A tanulás, képzés szempontjából, ami a további karrier szempontjából meghatározó jelentőségű lehet – a diploma elismertsége, elhelyezkedési lehetőségek, továbbtanulási lehetőségek – nagyon fontosnak (és fontosnak) tartották (80%).

3.4.6. Az intézmény választását befolyásolta – képzés nyelve

A válaszadók 59,7%-a *anyanyelvén* szeretett volna tanulni, míg 29,1%-uk *nyelvtanulás céljából nem az anyanyelvén* folyó kurzust kereste. Az előbbieket esetében a hallgatók közel 28,8%-a azért választotta az adott képzést, mert az anyanyelven való tanulás lehetősége mellett érdekelte is a képzési terület. Ugyanakkor viszonylag magas aránynak tekinthető a válaszadók azon 30,9%-a, akik csak azért döntöttek az adott képzés mellett, mert ez volt számukra az anyanyelvükön (is) meghirdetve (14. ábra).

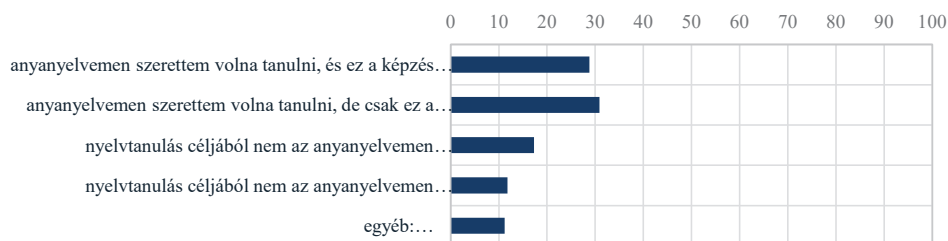
13. ábra: Az intézmény választását befolyásolta – szakmai jellemzők

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

Azoknak, akik a nyelvtanulást preferálták (29,1%), 17%-a esetében a képzés és a nyelv választása is terveiknek megfelelően alakult.

14. ábra: Az intézmény választását befolyásolta – képzés nyelve

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év (kitöltött kérdőív alapján)

4. A külföldi tanulás és az ország választása közötti korrelációs kapcsolat vizsgálata

A külföldi tanulás és az ország választása között korrelációs kapcsolat mutatható ki, így az ország választását és a külföldön való tanulást mérő 23 attitűd skálát faktoranalízissel elemeztük. A *faktorelemzés* során négy jól interpretálható faktort képeztünk. Így a faktorelemzéssel négydimenziós teret tudtunk kialakítani a 23 változó varianciáival. A faktorok számát a Scree-teszt segítségével határoztuk meg. A főkomponens-elemzés a teljes varianciát figyelembe veszi. Ugyan egyedi variancia minden faktorban van, de ennek szintje az első faktoroknál nagyon alacsony, és a közös variancia dominál. A Scree Plot-ábrát a faktordimenziók számának meghatározásához használtuk, a „könyökszabály” alkalmazásával¹³.

4. 1. Faktor 1 – Multikulturális társadalmi környezet – geopolitikai térség

E körbe tartozó hallgatók motivációi között a multikulturális társadalmi környezethez való tartozás és alkalmazkodás, a határok nélküli, nemzetközi térben való mozgás dominál. A változók értékei azon válaszadók esetében magasak, akik számára fontos, hogy egy olyan európai országban tanulhatnak, ahol az ország oktatása nemzetközileg elismert.

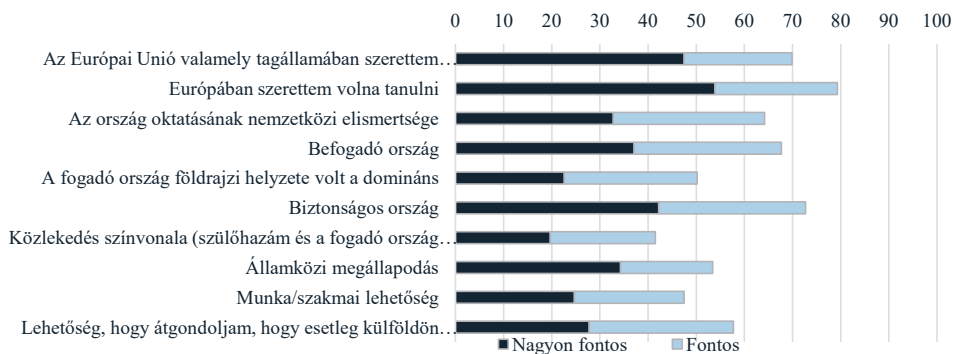
A válaszadók számára fontos a fogadó ország földrajzi helyzete, továbbá a közlekedés színvonala. Emellett fontos számukra, hogy egy befogadó, biztonságos országban járjanak egyetemre (5. táblázat).

¹³ A *faktorelemzéshez* tartozó KMO értéke 0,789, amely szerint a parciális korreláció nem túl magas, ezért az adathalmaz alkalmas volt a faktoranalízisre. A Bartlett teszthez tartozó szignifikancia 0,000, azaz a változók korrelációs mátrixa szignifikánsan különbözik az egységmátrixtól. Összességében a KMO és a Bartlett-teszt azt igazolják, hogy változóink alkalmasak a faktorelemzésre. A kommunalistasok alapján minden változó esetében a faktorok a változók heterogenitásából többet magyaráztak meg, mint 20%, azaz a változók heterogenitásából többet őriztek meg, mint 20%. A faktorok minden esetben egynél magasabb sajátértékkel rendelkeznek, és a 23 változó összes információtartalmából 44,77 százalékot őriztek meg a transzformáció során, ami alapján a faktorok jól magyarázzák a 23 változót. A Rotated Component Matrix alapján mindegyik változó egyértelműen, valamelyik faktorhoz köthető és a négy faktor egyértelműen megjelenít valamilyen attitűd stratégiát.

5. táblázat: Multikulturális társadalmi környezet – geopolitikai térség

MULTIKULTURÁLIS TÁRSADALMI KÖRNYEZET – GEOPOLITIKAI TÉRSÉG	Rotált összetétel mátrix ^a
Az Európai Unió valamely tagállamában szerettem volna tanulni	0,720
Európában szerettem volna tanulni	0,710
Az ország oktatásának nemzetközi elismertsége	0,648
Befogadó ország	0,600
A fogadó ország földrajzi helyzete domináns	0,594
Biztonságos ország	0,574
Közlekedés színvonala (szülőhazám és a fogadó ország között)	0,503
Államközi megállapodás	0,421
Munka/szakmai lehetőség	0,384
Lehetőség, hogy átgondoljam, hogy esetleg külföldön telepedjek le	0,260

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

15. ábra: Preferenciák: Multikulturális társadalmi környezet – geopolitikai térség

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

4.1.1. Lineáris regressziós modell 1 – Geopolitikai térség – multikulturális társadalom megismerésének a stratégiája

A regressziós modellel arra a kérdésre keressük a választ, hogy mely tényezők befolyásolták az egyéni motivációt, mely tényezők játszottak szerepet a hallgatók azon döntésében, hogy a külföldön való tanulást válasszák. A geopolitikai térség, a *multikulturális társadalom megismerésének stratégiáját* választók döntését mennyiben befolyásolták a különböző változók (6. és 7. táblázatok).

6. táblázat: Regressziós modell 1 – eredmények¹⁴

Eredmények ^b					
Modell	R	R ²	Küigazított R ²	Becslés standard hibája	Durbin-Watson próba
1	0,419 ^a	0,175	0,170	0,89624	1,958
a. Magyarázó változók: Az intézmény nagyvárosban helyezkedjen el; az intézmény hírneve, diploma értéke; az intézmény által nyújtott képzések széles skálája; az intézmény által nyújtott szolgáltatások széles skálája; adott képzés választásában meghatározó volt az elhelyezkedés lehetősége; Európában levő munkalehetőség.					
b. Eredményváltozó: REGR faktorpont					

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év

7. táblázat: Regressziós modell 1 – Együtthatók

Modell 1	Együtthatók				
	Nem standardizált együtthatók		Standardizált együtthatók	t-próba értéke	Szig. szint
	B	Standard hiba	Béta		
Konstans	-1,294	0,095		-13,552	0,000
Az intézmény nagyvárosban helyezkedjen el	0,134	0,028	0,151	4,783	0,000
Az intézmény által nyújtott szolgáltatások széles skálája	0,127	0,038	0,137	3,301	0,001
Az intézmény hírneve, diploma értéke	0,125	0,041	0,101	3,019	0,003
Európában levő munkalehetőség	0,091	0,028	0,096	3,222	0,001
Az intézmény által nyújtott képzések széles skálája	0,084	0,035	,094	2,380	0,018
Elhelyezkedési lehetősége	0,089	0,031	,092	2,854	0,004

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

¹⁴ A modellt összefoglaló táblázatból leolvasható a Pearson-féle korrelációs együttható értéke ($r = 0,419$). A modell magyarázó ereje 17,5% ($R^2 = 0,175$), ami azt jelenti, hogy a független változók együttesen 17,5%-ot magyaráznak meg a függő változó heterogenitásából. A becslés standard hibája (SEE 0,89624). A modell F próbájának szignifikancia-szintje 0,000 ($< 0,05$) a kapcsolat meglétét igazolja.

A t-próba szignifikancia-szintjeinek értékei 0,05 alatti értéket vettek fel. A modellben a standardizált béta együtthatót használtuk, az eltérő változók miatt. A modell alapján, a hazánkban tanulmányokat folytató külföldi hallgatók döntésében a multikulturális környezet, a geopolitikai térség szerepet játszott abban, hogy Magyarországot választották tanulmányaik célországává. Ezen stratégiát választók prioritásként kezelték, hogy a választott felsőoktatási intézmény nagyvárosban helyezkedjen el (béta 0,151), továbbá döntésükben meghatározó volt az adott intézmény által nyújtott szolgáltatások széles skálája (béta 0,137). Továbbtanulásuk során figyelembe vették az intézmény hírnevét, a diploma értékét (béta 0,101), továbbá azt, hogy Európában legyen munkalehetőségük (béta 0,096). Az intézmény által nyújtott szolgáltatások mellett szerepet játszott a választásban a képzések széles skálája (béta 0,094), és a végzés utáni elhelyezkedési lehetőség is (béta 0,092).

4.2. Faktor 2 – Külföldi tanulmányok jelentősége a karrier szempontjából

A változók értékei azon válaszadók esetében magasak, akik a nemzetközi tanulmányokban, esetlegesen külföldön megszerzett diplomában látják karrierjük kibontakozását. Úgy ítélik meg, hogy a külföldi diplomának van elismertsége. Ők azok, akik úgy vélekednek, hogy nemzetközi tapasztalatokkal jobb munkalehetőséghez tudnak jutni (8. táblázat és 16. ábra).

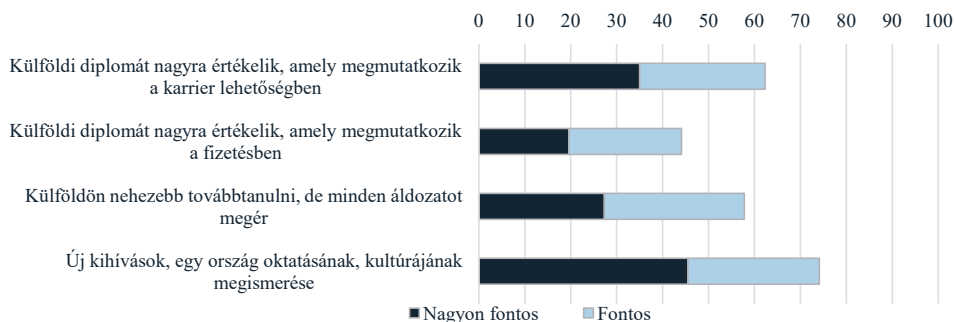
8. táblázat: Nemzetközi karrier lehetősége

KARRIER LEHETŐSÉGE (NEMZETKÖZI)	Rotált komponens mátrix ^a
Külföldi diplomát nagyra értékelik, amely megmutatkozik a karrier lehetőségben	0,796
Külföldi diplomát nagyra értékelik, amely megmutatkozik a fizetésben	0,714
Külföldön nehezebb továbbtanulni, de minden áldozatot megér	0,649
Új kihívások, egy ország oktatásának, kultúrájának megismerése	0,424

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

A válaszadók szubjektív értékítélete nyilvánult meg abban, hogy annak ellenére, hogy közel 57,8%-uk úgy érezte, külföldön nehezebb továbbtanulni, de mégis a továbbtanulás e formáját választották. A fiatalok tehát keresik az új kihívásokat, nyitottak a világra, így 74,1%-uk esetében a kihívásokkal való szembenézés fontos attitűdként jelenik meg.

16. ábra: Preferenciák: nemzetközi karrier lehetősége

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

4.2.1. Lineáris regressziós modell 2 – a karrier lehetőségének stratégiája

A regressziós modellel arra a kérdésre keressük a választ, hogy a *karrierépítés stratégiáját* előtérbe helyezők döntését mennyiben befolyásolják a különböző változók (9. és 10. táblázatok).

9. táblázat: Regressziós modell 2 – Eredmények¹⁵

Eredmények ^b					
Modell	R	R ²	Kiigazított R ²	Becslés standard hibája	Durbin-Watson próba értéke
2	0,513 ^a	0,263	0,260	0,8613	1,749
a. Magyarázó változók: Akadémiai háttér, kutatás lehetősége; A választott képzés diplomájának elismertsége szülőhazámban, illetve ahol élni szeretnék; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Workshop; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Ügynökség; Az intézmény hírneve, diploma értéke; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Személyes tájékoztatás a fogadó ország szakembereinek a részéről; Külföldi tanulás választását segítő tényező					
b. Eredményváltozó: REGR faktorpontok					

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

¹⁵ A modellt összefoglaló táblázatból leolvasható a Pearson-féle korrelációs együttható értéke ($r = 0,513$). A modell magyarázó ereje 26,3% ($R^2 = 0,263$), ami azt jelenti, hogy a független változók együttesen 26,3%-ot magyaráznak meg a függő változó heterogenitásából. A becslés standard hibája (SEE) 0,8613. A modell F-próbájának szignifikancia-szintje 0,000 ($< 0,05$) a kapcsolat meglétét igazolja.

10. táblázat: Regressziós modell 2 – Együtthatók

Modell 2	Együtthatók				
	Nem standardizált együtthatók		Standardizált Együtthatók	t-próba értéke	Szig. szint
	B	Standard hiba	Béta		
Konstans	-1,663	0,097		-17,122	,000
Akadémiai háttér, kutatás lehetősége	0,221	0,029	0,228	7,714	,000
Külföldi tanulás választását segítő tényező: Workshop	0,177	0,027	0,200	6,639	,000
A választott képzés diplomájának elismertsége szülőhazámban, illetve ahol élni szeretnék	0,172	0,031	0,160	5,647	,000
Külföldi tanulás választását segítő tényező: Ügynökség	0,097	0,026	0,105	3,707	,000
Személyes tájékoztatás a fogadó ország szakembereinek a részéről	0,069	0,025	0,078	2,714	,007

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

A t-próba szignifikancia-szintjeinek értékei 0,05 alatti értéket vettek fel. A modellben a standardizált béta együtthatót használtuk, az eltérő változók miatt. A modell alapján, a hazánkban tanulmányokat folytató külföldi hallgatók döntésében a karrier lehetősége fontos szempontként jelent meg akkor, amikor Magyarországot választották tanulmányaik célországává. Ezen stratégiát választók prioritásként kezelték az akadémiai háttér meglétét, a kutatási lehetőségeket (béta 0,228). Fontos szempont volt, hogy a választott képzést szülőhazájukban elismerjék, illetve ott, ahol majd élni szeretnének (béta 0,160). Döntésüket nagymértékben segítették a workshopok (béta 0,200), és az ügynökségek ajánlatai (béta 0,105). Ugyanakkor a fogadó ország szakembereinek tájékoztatása (béta 0,078) is megerősítette döntésüket.

4.3. Faktor 3 – Társadalmi kapcsolatok

A harmadik faktorba azon hallgatói kör tartozik, akiket nem feltétlenül a multikulturális környezet megismerése és a karrier lehetősége motiválta akkor, amikor a külföldi tanulás mellett döntöttek. Ők azok, akik esetében a rokonok, a barátok, a szülők és a tanári ajánlás volt a meghatározó a választásukban. A társadalmi kapcsolatokra fókuszálnak, azonban kevésbé kockáztatnak, ugyanis vagy a saját tapasztalatokra – korábban már folytattak tanulmányokat, vagy turistaként jártak az országban –, vagy a közvetlen környezet ajánlására hozzák meg döntéseiket.

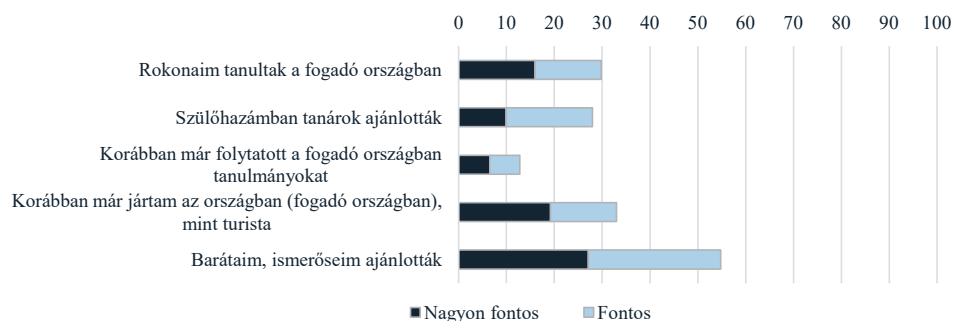
Érdekes a barátok erőteljes hatása, a válaszadók közel 55%-ánál fontos szempontként jelent meg (11. táblázat és 17. ábra).

11. táblázat: Társadalmi kapcsolatok

TÁRSADALMI KAPCSOLATOK	Rotált kompetens mátrix ^a
Rokonaim tanultak a fogadó országban	0,644
Szülőházamban tanárok ajánlották	0,630
Korábban már folytattam itt tanulmányokat	0,627
Korábban már járt az országban, mint turista	0,564
Barátaim, ismerőseim ajánlották	0,466

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év

17. ábra: Preferenciák: társadalmi kapcsolatok

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

4.3.1. Lineáris regressziós modell 3 – Társadalmi kapcsolatok stratégiája

A regressziós modellel arra a kérdésre keressük a választ, hogy a (szűken vett) társadalmi kapcsolatokat előtérbe helyezők döntését mennyiben befolyásolják a különböző változók (12. és 13. táblázatok)

12. táblázat: Regressziós modell 3 – Eredmények¹⁶

Eredmények ^b					
Modell	R	R ²	Kiigazított R ²	A becslés standard hibája	Durbin-Watson próba
3	0,533 ^a	0,284	0,277	0,8575	1,785
a. Magyarázó változók: Barátaim az adott intézményben tanulnak; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Szülői háttér; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Promóciós anyagok; Szórakoztató programok színvonala; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Workshop; Európában levő munkalehetőség; Nemzetközi akkreditáció, kutatás; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Prospektus; Külföldi tanulás választását segítő tényező: Személyes tájékoztatás a fogadó ország szakembereinek a részéről; Sportolási lehetőség.					
b. Eredményváltozó: REGR faktorpont					

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

13. táblázat: Regressziós modell 3 – Együtthatók

Model 3	Együtthatók				
	Nem standardizált együtthatók		Standardizált együtthatók	t-próba értéke	Szig. szint
	B	Standard hiba	Béta ¹⁷		
Konstans	-1,803	0,135		-13,395	0,000
Barátaim az adott intézményben tanulnak	0,204	0,026	0,237	7,834	0,000
Külföldi tanulás választását segítő tényező: Szülői háttér	0,177	0,025	0,207	7,011	0,000
Külföldi tanulás választását segítő tényező: Promóciós anyagok	0,150	0,035	0,152	4,299	0,000
Szórakoztató programok színvonala	0,124	0,024	0,151	5,192	0,000
Külföldi tanulás választását segítő tényező: Workshop	-0,123	0,031	-0,139	-3,926	0,000
Európában levő munkalehetőség	-0,120	0,028	-0,123	-4,284	0,000
Nemzetközi akkreditáció, kutatás	-0,090	0,026	-0,098	-3,443	0,001
Külföldi tanulás választását segítő tényező: Prospektus	0,095	0,034	0,097	2,794	0,005
Külföldi tanulás választását segítő tényező: Személyes tájékoztatás a fogadó ország szakembereinek a részéről	0,071	0,028	0,080	2,521	0,012
Sportolási lehetőség	0,063	0,028	0,068	2,215	0,027

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

¹⁶ A modellt összefoglaló táblázatból leolvasható, hogy a modell magyarázó ereje 26,4% (R² = 0,284), ami azt jelenti, hogy a független változók együttesen 26%-ot magyaráznak meg a függő változó heterogenitásából. A becslés standard hibája (SEE 0,8575). A modell F próbájának szignifikancia-szintje 0,000 (< 0,05), ami a kapcsolat meglétét igazolja.

¹⁷ A (negatív) béták esetében azok abszolút értékeit vizsgáltuk, az előjeltől eltekintettünk.

A t-próba szignifikancia szintjeinek értékei 0,05 alatti értéket vettek fel. A modellben a standardizált béta együtthatót használtuk, az eltérő változók miatt. A modell alapján, a hazánkban tanulmányokat folytató külföldi hallgatók döntésében a társadalmi kapcsolatok fontos szempontként jelentek meg akkor, amikor Magyarországot választották tanulmányaik célországává. Ezen stratégiát választók *prioritásként kezelték, hogy az általuk választott intézményben már a barátaik ott tanulnak* (béta 0,237). Vélhetően érdeklődtek az intézmény, a képzés iránt a barátaiktól. A társadalmi kapcsolatokon belül is *a személyes tapasztalat az, amely jellemzi e stratégiát követőket. A szülői megerősítésnek, a szülői háttérnek is kiemelkedő szerepe van* (béta 0,207).

Döntéseiket vélhetően nagyon alapos utánajárás előzi meg, ugyanis a barátaik és a szülők támogatása mellett, a promóciós anyagokat (béta 0,152) is áttanulmányozzák, személyes tájékoztatást is igényelnek a fogadó ország szakemberei részéről (béta 0,080). A „*minőségi*” társadalmi kapcsolatokat keresik, ami hosszú távon sikeres, jövőbeni karrier kiindulópontja lehet. Bizonyos keretek között nyitottak a világra is, fontos számukra a nemzetközi akkreditáció, a kutatás (béta 0,98), de ugyancsak fontos (ha nem is ugyan olyan súllyal) a színvonalas szórakozás (béta 0,151) és a sport (béta 0,068).

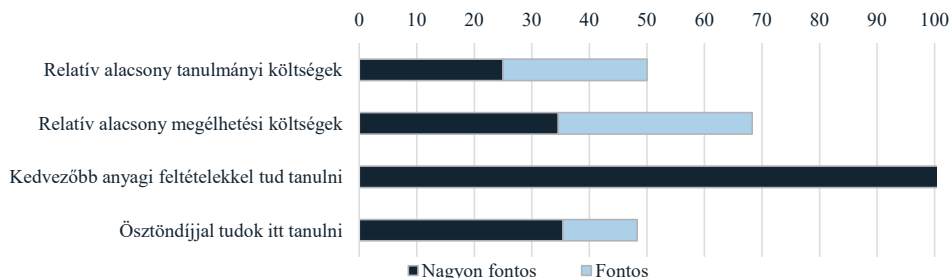
4.4. Faktor 4 – Költség-haszon elv

A diploma megszerzése érdekében (teljes képzésben) tanulmányokat folytatók esetében *az ösztöndíj és a relatív alacsony tanulmányi, megélhetési költségek szerepet játszanak* az ország választásában. A válaszok alapján 50-50 százalékos súlyt képviselnek a várható megélhetési költségek alakulásai a döntésük meghozatalában 14. táblázat és 18. ábra).

14. táblázat: Költség-haszon elv (megtérülés)

KÖLTSÉG-HASZON ELV (MEGTÉRÜLÉS)	Rotált komponens mátrix ^a
Relatív alacsony tanulmányi költségek	0,798
Relatív alacsony megélhetési költségek	0,725
Kedvezőbb anyagi feltételekkel tud tanulni	0,610
Ösztöndíjjal tudok itt tanulni	0,459

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

18. ábra: Preferenciák: költség-haszon elv (megtérülés)

Forrás: Diploma-mobilitás kutatás 2016-2017. év

4.4.1. Lineáris regressziós modell 4 -Költség-haszon elv stratégiája

A regressziós modellel arra a kérdésre keressük a választ, hogy a költség-haszon elv képviselői, vagyis az oktatásba, a tanulásba fektetett költségek alakulását (azok megtérülését) előtérbe helyezők döntéseit mennyiben befolyásolják a különböző változók (15. és 16. táblázatok)

15. táblázat: Regressziós modell 4 – Eredmények¹⁸

Eredmények ^b					
Modell	R	R ²	Kiigazított R ²	A becslés standard hibája.	Durbin-Watson próba
4	0,663 ^a	0,440	0,438	0,7479	1,918
a. Magyarázó változók: Kedvezőbb anyagi feltételekkel tud tanulni; A képzés, a szak költsége; Intézmény földrajzi helyzete, fővárosban található.					
b. Eredményváltozó: REGR factorpont					

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év

¹⁸ A modellt összefoglaló táblázatból leolvasható a Pearson-féle korrelációs együttható értéke ($r = 0,663$). A modell magyarázó ereje 44,0% ($R^2 = 0,440$), ami azt jelenti, hogy a független változók együttesen 44%-ot magyaráznak meg a függő változó heterogenitásából. A becslés standard hibája (SEE ,7479). A modell F próbájának szignifikancia szintje 0,000 ($< 0,05$), a kapcsolat meglétét igazolja.

16. táblázat: Regressziós modell 4 – Együtthatók

Modell 3	Együtthatók				
	Nem standardizált együtthatók		Standardizált együtthatók	t-próba értéke	Szig. szint
	B	Std. Error	Béta		
(Constant)	-2,018	0,079		-25,527	0,000
Kedvezőbb anyagi feltételekkel tud tanulni	0,504	0,020	0,573	25,372	0,000
A képzés, a szak költsége	0,235	0,020	0,260	11,545	0,000
Intézmény földrajzi helyzete, fővárosban található	0,047	0,018	0,060	2,660	0,008

Forrás: Diplomamobilitás kutatás 2016-2017. év

A t-próba szignifikancia szintjeinek értékei 0,05 alatti értéket vettek fel. A modellben a standardizált béta együtthatót használtuk, az eltérő változók miatt. A modell alapján a hallgatók számára a képzés megtérülése fontos szempontként jelent meg akkor, amikor Magyarországot választották tanulmányaik célszágává. Ezen stratégiát választók *prioritásként kezelték*, hogy kedvezőbb anyagi feltételekkel tudjanak tanulni (béta 0,573). A képzés választásában szerepe volt a képzés költségének (béta 0,260). Az intézmény választása szempontjából a felsőfokú intézmény földrajzi helyzete meghatározó volt, a fővárost részesítették előnybe (béta 0,60), a nagyvárossal szemben.

5. Következtetések

Számos publikáció foglalkozik a nemzetközi hallgatói mobilitás kérdésével, kutatva, hogy melyek azok a tényezők, amelyek befolyásolják a hallgatók azon döntéseit, hogy külföldön szerezzenek diplomát¹⁹. A motivációk ugyan egyénekenként eltérőek, azonban a pólusok egyedi dominanciái meghatározóak a külföldi tanulás szempontjából (Börjesson 2017).

A *Csendes-óceániai térség* piaci dominanciája töretlen, ugyanis számos külföldi diák részére a világ legnevesebb egyetemén való tanulás egy olyan befektetés, amelyért képesek komoly anyagi áldozatokat is hozni. A másik két pólusra ér-

¹⁹ A nemzetközi hallgatói mobilitás a tőke olyan formájának tekintendő, amely gazdasági tőkében ölt testet akkor, amikor a diplomások kilépnek a munkaerőpiacra (Leung 2013; Brooks - Waters 2011).

kezők esetében elsősorban a *történelmi gyökerek*, továbbá a *kismértékű földrajzi távolságok* voltak azok, amelyek komoly befolyásoló tényezővel bírtak.

A *közép-európai pólus* esetében a bolognai folyamat elősegítette, hogy a kisebb európai országok is bekapcsolódjanak a nemzetköziesedés folyamatába. Ez elsősorban a rövidtávú (egy-két féléves) programokon való részvételt jelenti, amelynek keretében ösztöndíjjal tudnak a hallgatók egy-egy félévet egy másik országban tanulással eltölteni. A rövidtávú programok megvalósításával előtérbe kerültek a diplomakredites képzések is, és a közép-európai régióra korábban jellemző, az oktatás nyelvét meghatározó német és szláv nyelvek mellett ma már az angol nyelven történő kurzuskínálat is megtalálható. Az angol, mint a tudomány, az oktatás nemzetközi nyelve évtizedekkel ezelőtt a hallgatói mobilitás szempontjából meghatározónak bizonyult. Ma már a nyelvi tényezők nem jelenthetnek akadályt azon országokban sem, ahol nem az angol a hivatalos nyelv.

A *nemzetköziesedés Európában is előtérbe került*, a felsőoktatás Közép-Kelet Európában is átalakult. Európa számára stratégiai kérdéssé vált a nemzetközi mobilitásban rejlő lehetőségek kiaknázása, a tudás, a készségek, az interkulturális és nyelvi kompetenciák fejlesztése mellett a közös európai értékek, az európai identitás megőrzése, közvetítése.

A geopolitikai adottságot is figyelembe véve kutatásunk kezdetekor azzal a feltételezéssel élünk, hogy a földrajzi távolságok ugyan szerepet játszanak az ország választásakor, azonban hosszú távon „puha” tényezőként kell kezelni, ugyanis megfigyelhető egy nyitottság a távoli földrészek irányába is. A geopolitikai adottságok mellett a gazdasági együttműködések és politikai kapcsolatok hatással vannak a hallgatói mobilitásra. A határok nélküli multikulturális társadalom megismerésének igénye egyre inkább előtérbe kerül. Így az évtizedekkel ezelőtt politikailag zárt, de mára már gazdaságilag és politikailag is nyitott közép-európai országok egyetemei megteremthetik a határok nélküli nemzetközi felsőoktatás stratégiáját.

Európa és azon belül Magyarország gazdaságpolitikája nagy hangsúlyt fektet az ún. keleti nyitás politikájára, amely során meghatározó multinacionális ázsiai vállalatokkal létesít együttműködési megállapodást. Az európai és ázsiai *gazdasági kapcsolatok felerősödésének egyik multiplikátor hatásának tekintjük* a hallgatói mobilitás irányába való elmozdulást is. Az európai felsőoktatási intézményekben évről évre nő az ázsiai országokból érkezők száma.

Magyarország esetében is az ázsiai gazdasági kapcsolatok bővülésével párhuzamosan megnövekedett az ázsiai országokból érkező hallgatók száma, és ma már a legnagyobb küldő országok között találjuk Kínát. A magyar egyetemekre közel 160 országból érkeznek hallgatók. A top 20 országból érkezők adják a Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatói létszám több mint 76%-át.

A multikulturális társadalmi környezethez való tartozás és alkalmazkodás, a határok nélküli, nemzetközi térben való mozgás stratégiájára jellemző, hogy a

hallgatók motivációjában prioritásként jelent meg, hogy olyan biztonságos európai országban tanulhassanak, ahol az ország oktatása nemzetközileg elismert, a választott felsőoktatási intézmény nagyvárosban helyezkedik el, az intézményi szolgáltatások és a képzés széles skálája jellemzi.

Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a globális felsőoktatási térséget jellemző három pólus még évtizedekig meghatározó lesz, azonban vélhetően kismértékű elmozdulással számolni kell.

További feltételezésünk szerint a karrier fontos szempontként jelenik meg akkor, amikor a hallgatók a külföldi tanulás mellett döntenek. A hallgatók a külföldön megszerzett diplomában látják karrierjük kibontakozásának egyik lehetőségét.

A külföldi hallgatók döntésében a karrier lehetősége fontos szempontként jelent meg akkor is, amikor Magyarországot választották tanulmányaik célországává. A lineáris regressziós modell alátámasztotta feltevésünket, ugyanis azoknak a külföldi hallgatóknak az esetében, akik Magyarországot választották tanulmányaik célországává, meghatározó volt az akadémiai háttér megléte, a kutatási lehetőségek biztosítása, továbbá, hogy a választott képzést szülőhazájukban is elismerjék, illetve ott, ahol majd élni szeretnének.

A kérdőíves vizsgálat alátámasztotta, hogy a nemzetközi tanulmányok mellett elkötelezett hallgatók elsősorban kontinenst (geopolitikai térséget) választanak, majd csak ezt követően választanak országot és intézményt. A magyarországi tanulmányokat választó hallgatók is *elsősorban Európában és (vagy) az Európai Unió valamely tagállamában szerettek volna tanulni, tehát elsősorban kontinenst, majd azt követően választottak országot, intézményt.*

A külföldi tanulás döntését nagymértékben befolyásolhatják a társadalmi kapcsolatok, a barátok és a szülők támogatása. A társadalmi kapcsolatok azonban csak abban az esetben kerülnek előtérbe, amennyiben előzetesen már döntés született arról, hogy külföldön folytassák tanulmányaikat, továbbá a geopolitikai térség kiválasztásra került. Így az ország, majd ezt követően az intézmény választásakor kerül előtérbe a társadalmi kapcsolatok kérdése.

A hallgatók által választott ország, intézmény választásában a szülői megerősítésnek, a szülői háttérnek is kiemelkedő szerepe van. Döntéseiket a barátaik és a szülők támogatása mellett a promóciós anyagok is megerősítik, továbbá személyes tájékoztatást is igényelnek a fogadó ország szakemberei részéről.

Amikor a hallgatók a külföldi továbbtanulás mellett döntenek, mérlegelik az oktatásba fektetett költségek megtérülését. A geopolitikai térség választását követően, az ország választásában szerepet játszik az oktatási és megélhetési költségek várható alakulása vagy esetlegesen a kínált ösztöndíj-lehetőségek. A hallgatók, amikor az oktatási és a megélhetési költségek várható alakulását számba veszik, a költségeket a saját hazájukban felmerülő költségekkel vetik

össze. Amennyiben közel hasonlóak a költségtényezők, a külföldi továbbtanulás mellett döntenek.

A *költség-haszon elv stratégiáját szem előtt tartók részére* a képzés megtérülése fontos szempontként jelent meg. Ezen stratégiát választók *prioritásként kezelték*, hogy kedvezőbb anyagi feltételekkel tudjanak tanulni, így a képzés választásában szerepe volt a képzés szak költségeinek, továbbá a megélhetési költségeknek.

A magyar kormány komoly erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy minél több külföldi hallgató számára tegye vonzóvá felsőoktatási intézményeit. A képzések jellemzően fizetősek, azonban az önköltséges képzések mellett a tehetséges külföldi hallgatók részére különböző ösztöndíjprogramokat is kínál.

Jogos kérdésként merül fel, hogy ott, ahol az adott ország hallgatói számára is korlátozott az ösztöndíjjal való továbbtanulás lehetősége, mennyiben biztosítható a külföldi hallgatók támogatása.

Ma már egy térség, egy ország gazdasági fejlődéséhez nélkülözhetetlenek a különböző országok közötti gazdasági, társadalmi kapcsolatok, és különösen igaz ez egy kis közép-kelet-európai ország esetében. Az oktatás finanszírozása a világ valamennyi országában hosszú távú befektetés, amelynek megtérülése csak számokban nem (vagy legalábbis nehezen) mérhető.²⁰

A kiválóságok emelik az intézmény, az ország hírnevét, új sikeres kutatási eredményekhez járulhatnak hozzá, amely kiváló befektetés lehet. Másrészt az oktatás, a tudomány mellett épp oly fontos a magyar értékek, a kultúra megismertetése, ami egyúttal elősegítheti a szélesebb társadalmi kapcsolatok kiépítését, nem csak Európában, de a világ többi országában is.²¹

Kutatási eredményeink alátámasztották, hogy a külföldi továbbtanulás és az ország választása között korrelációs kapcsolat mutatható ki. Kutatásunk eredményeként négy stratégiai irányvonalat azonosítottunk:

²⁰ Kutatásunk részét képezte a megélhetési költségek, a szabadidő eltöltésének vizsgálata is (a cikk terjedelmi korlátaira való tekintettel csak a téma szempontjából jelentősebb eredmények kerülnek ismertetésre). Tételesen elemeztük a hallgatók költési preferenciáit, amely során képet kaptunk arról, hogy a szülők anyagi segítségét és a diákhitel nyújtotta lehetőségeket is igénybe veszik. Emellett számos multiplikátor tényezővel is számolhatunk, amelyek hozzájárulnak a nemzetgazdaság bevételeéhez. A hallgatók több mint fele (55,3%) tanulmányai alatt meghívja látogatóba a szűken vett családot. A szülőhazából származó barátok meghívása is (31,9%) jelentősnek mondható. A megkérdezettek közül nem éri el az 1%-ot azok aránya, akik egyáltalán nem hívnak meg senkit a külföldön töltött évek alatt. Kutatásunk további eredménye, hogy a hallgatók közel 70%-ka szeretne visszatérni egy újabb szemeszterre, sőt közel 20%-uk terveiben szerepel újabb diploma megszerzése. Azon válaszadók, akik nem a továbbtanulásban gondolkodtak, azok turistaként mindenképpen vissza szeretnének térni a befejezést követő 5 éven belül.

²¹ A külföldi tanulást befolyásoló tényezők vizsgálatával számos kutató foglalkozott (P. G. Altbach, U. Teichler; Haijing (Helen) de Haan; Svensson, L., Wihlborg, M.; Bartell, M; De Vita, G., Case, P, Arum, S., Van de Water, J; Knight, J., Rashim Wadhwa; Rudzki, R. E. J; Jones, G; Soutar, G. N.; Mazzarol)

1. A geopolitikai térség előnyének felismerését, a határok nélküli, multikulturális társadalom megismerésének stratégiáját;
2. A karrier lehetőségének stratégiáját;
3. A társadalmi kapcsolatok stratégiáját;
4. A költség-haszon elv stratégiáját.

A négy stratégiai irányvonalon belül a hallgatók motivációs döntései terén ugyan vannak árnyalatnyi különbségek, azonban a külföldi tanulmányok melletti választást illetően számos hasonlóságot mutat Mazzarol és szerzőtársai kutatási eredményeivel. Mazzarol és szerzőtársai indonéziai, taivani, indiai, kínai hallgatókat kérdezték meg arról, hogy melyek azok az ún. húzó (push) tényezők, amelyek szerepet játszottak abban, hogy tengerentúli egyetemeken folytassák tanulmányaikat. Kutatásuk többek között azért is figyelemre méltó, mert az Ázsiai térség hallgatói – Kína, India és Dél-Korea – évtizedek óta meghatározó szerepet játszanak a mobilitásban, a legnagyobb küldő országok között tartják őket számon.

Mazzarol és szerzőtársai a döntéshozatal folyamatát három meghatározó szakaszra bontották:

- a nemzetközi tanulmányok folytatása, külföldi továbbtanulás iránti igény (1. szakasz),
- a fogadó ország (2. szakasz), és végül az
- intézmény választása (3. szakasz).

Kutatási eredményeink alapján a három szakaszt kiegészítettük egy további szakasszal is, ugyanis amikor felmerül a külföldi továbbtanulás igénye (1. szakasz), utána a geopolitikai térség választása is felmerül (2. szakasz), majd ezt követi a fogadó ország (3. szakasz) és az intézmény választásának kérdése (4. szakasz).

Mazzarol és szerzőtársai *hat olyan motivációs tényezőt azonosítottak* – fogadó ország/intézmény ismerete, diploma elismertsége; személyes ajánlások; költségek; környezet, éghajlat; földrajzi közelség; társadalmi kapcsolatok –, amelyek szerepet játszottak az intézmény kiválasztásában.

A felsorolt hat motivációs tényező és az általunk azonosított, a külföldi tanulást befolyásoló négy stratégiai irányvonal motivációs tényezői nagyon hasonlóak, szinte azonosak, csak árnyalatnyi különbségeket tapasztaltunk, amelyek elsősorban a fogadó ország geopolitikai helyzetéből (Ausztrália, illetve európai ország [Magyarország]), továbbá a mélységében eltérő (nem azonos) kérdésekből adódtak.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a multikulturális társadalmi környezethez való tartozás és alkalmazkodás, a határok nélküli, nemzetközi térben való mozgás a hallgatók motivációjában prioritásként jelent meg. A gazdasági (politikai) kapcsolatok egyre nagyobb súllyal játszanak szerepet, ugyanis a nagy multinacionális vállalatok szívesen fogadják szakmai gyakorlatra a hazájukból érkező fiatalokat. A nagyvállalatok jelenléte az adott térségben a fiatalok számára is köz-

vetlen kapcsolatot jelent(het), ami esetlegesen későbbi karrierjük kibontakozására is hatással lehet. Az, hogy a felsőoktatási intézmény nagyvárosban helyezkedjen el, fontos prioritásként jelent meg, ami összefügg azzal, hogy a multinacionális vállalatok központjai is ezekben a nagyvárosokban találhatóak. Így lassan a kontinensek közötti távolság már csak „földrajzi távolságként” lesz értelmezhető, a nemzetközi tanulmányok terén egyre inkább háttérbe szorul. A modern közlekedési hálózatok a földrajzi távolságokat puha tényezővé emelik.

Hivatkozások

- Altbach, P.G. – Teichler, U. (2001): Internationalisation and exchanges in a globalized University Journal of Studies in International Education, Vol. 5 No. 1, Spring pp. 5-25.
- Arum, S. - Van de Water, J. (1992): The need for a definition of international education in U.S. universities. In C. Klasek (Ed.), Bridges to the futures: Strategies for internationalizing higher education.
- Bartell, M (2003): Internationalisation of universities: A university culture-based framework. Higher Education, 45:1), pp. 43-70.
- Börjesson, M. (2017): The global space of international students in 2010, Journal of Ethnic and Migration Studies, 05 May 2017, pp. 1256-1275.
- Brooks, R. - Waters, J. (2018): Materialities and Mobilities in Education, Routledge.
- Crystal, D. (2003): English as a Global Language. Cambridge: Cambridge University Press. de Swaan, Abram. “The Emergent World Language System: An Introduction.” International Political Science Review 14 (3): 219–226.
- de Haan, H. (2014): Internationalization: Interpretations Among Dutch Practitioners Journal of Studies in International Education 2014, Vol. 18(3) pp. 241–260.
- De Vita, G. - Case, P. (2003): Rethinking the internationalisation agenda in UK higher education. Journal of Further and Higher Education, 27(4), 383-398.
- Jones, G. (2010): Managing student expectation: The impact of top-up tuition fees. Perspectives, 14(2), 44–48.
- Knight, J. (1994): Internationalization: Elements and checkpoints. Ottawa: Canadian Bureau for International Education.
- Knight, J. - de Wit, H. (1995): Strategies for internationalisation of higher education: Historical and conceptual perspectives. In H. de Wit (Ed.), Strategies for internationalisation of higher education (Amsterdam: EAIE)
- Knight, J. (2014): Changing landscape of crossborder higher education. In Trends in internationalization of higher education in India pp. 29–44. <http://www.cii-uc.in/pdf/Trends%20in%20Inter%20Higher%20Education.pdf>.

- Mazzarol, T. - Soutar, G. N. (2002): "Push-pull" factors influencing international student destination choice. *International Journal of Educational Management*, 16(2), 82-90.
- Petri, B (2017): A hallgatói mobilitás stratégiai jelentősége a felsőoktatás nemzetközivé válásában, *Absztraktkötet*, pp. 62-67; Debreceni Egyetem.
- Poór J. (2013): *Nemzetköziesedés és globalizáció az emberi erőforrás menedzsmentben*, Budapest, 2013. Complex Kiadó, 493 p.
- Rudzki, R.E.J. (1995): The application of a strategic management model to the internationalization of higher education institutions. *Higher Education*, 29, 421-441.
- Svensson, L. - Wihlborg, M. (2010): (Internationalising the content of higher education: The need for a curriculum perspective. *Higher Education*, 60(6), pp. 595-613. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/40930313>
- Tóth, R. – Kondorosi, F-né (2014): A javadalmazás ösztönzők alkalmazása a társaságirányításban., *CONTROLLER INFO*. II évf/1: p. 51
- Van der Wende, M. (2012): The role of US higher education in the global e-learning market. <http://cshe.berkeley.edu/publications/docs/ROP.WendePaper1.02.pdf>
- Wadhwa R. (2016): New Phase of Internationalization of Higher Education and Institutional Change Higher Education for the Future 3(2) 227–246. The Kerala State Higher Education Council SAGE Publications sagepub.in/home.nav <http://hef.sagepub.com>
- Wadhwa, R. (2016): New Phase of Internationalization of Higher Education and Institutional Change Higher Education for the Future 3(2) 227–246. The Kerala State Higher Education Council SAGE Publications sagepub.in/home.nav <http://hef.sagepub.com>

KSH adatbázisa alapján:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi007a.html

KSH adatbázisa alapján:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi008.html

Oktatási Hivatal statisztikai adatbázisa

(kutatási célokra kikért adatbázis 2013-2015)

Oktatási Hivatal Felsőoktatási Információs Rendszer- (FIR füzetek 12. 2015).

http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00_Main_doc/990719BOLOGNA_DECLARATION.PDF